

Radová, Irena

[Nechutová, Jana, ed. **Druhý život antického mýtu: sborník z vědeckého symposia Centra pro práci s patristickými středověkými a renesančními texty**]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická. 2006, vol. 55, iss. N11, pp. 136-138

ISBN 80-210-4140-4

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114034>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

křesťanskou literaturu může výborně orientovat právě v tomto oboru, nerušen a nezahlcován hesly souvisejícími s literárním životem okrajově. Je-li zde už řeč o tom, v čem Kraftův slovník pokračuje a čeho je doplňkem až nezbytným, je třeba zmínit také poměrně hojnou překladatelskou práci českých latinistů a grécistů: již v roce 1983 začaly vycházet záslužné a tehdy velmi vzácné a žádané „Patristické čítanky“ (z podnětu teologů, původně pro jejich potřeby a jejich práci), dnes vydává překlady z patristické literatury několik namnoze renomovaných nakladatelství, nejčastěji nakladatelství Vyšehrad a Oikumene. (Uvedené představuje jen nejhrubší rysy toho, co dobrého vyšlo. Vzniklo mnoho kvalitních a dobře použitelných textů dalších, ovšemže se na knihkupeckých pultech objevilo z této oblasti leccos v různých směrech problematického.)

Autoři a anonymní spisy, jež slovník obsahuje, pocházejí z doby apoštolských otců (2. stol.) do 7. století s občasnými přesahy do století následujícího. Hesla podávají životopisné údaje a výčet literární činnosti, výjimečně se zmínkami o zvláštní kvalitě některých děl; uživatel se nedozví, kde najde originál, takovouto instruktáž však autor pro svého čtenáře nezamýšlel, Slovník je určen spíše laické obci, odborník ví, kde hledat po první informaci, již mu Kraftův slovník poskytne. Zato je zde beze zbytku kompetentně zpracovaná bibliografie českých překladů – autorem bibliografie je Jiří Dvořák – nejen u jednotlivých hesel, ale také v závěru knihy (str.- 305–311). Opět jen namátkou: hymny z období křesťanské antiky i středověké hymny a sekvence, nejpohodlněji přístupné v breviáři *Denní modlitba církve* (1993) i ve starších verzích českého breviáře, bylo možno jen s obtížemi autorsky identifikovat a někdy i časově zařadit, nyní, když máme k dispozici Dvořákovy jednotlivé bibliografie a závěrečný přehled antologií a starších překladů (Škrášek, Babler, Fuks, Dokulil), si tyto otázky snadno zodpovíme. Takovouto výhodu přináší Dvořákova bibliografie nejen duchovní poezii latinského středověku, ale i ostatním žánrům. Jiří Dvořák představuje svou bibliografii jako výběrovou, veden zřejmě spíše obavou, že by mu mohla být u tam vytknuta opomenutí, domnívám se však, že jde o bibliografii úplnou. Vytknout je jí možno málo. Snad jen to, že u antologií (str. 305n.) neupozorňuje na to, že texty v nich obsažené nejsou překládány z originálů, nýbrž z jazyka, v němž byla antologie původně zpracována – např. u V. Grossiho, *Křesťanský život* v prvních staletích, jsou texty přeloženy z italštiny. Namátkou jsem překlad Evy Stehlíkové *Hostina Cypriána* v *Divadelní revue* 1994 našla pod heslem *Cyprián z Kartága*, nikoli u hesla *Cyprián básník*, kde je o sporném autorství spisku *Coena Cypriani* zmínka. Takových drobností by se možná našlo více, nemá však význam hledat tyto *lanae caprinae* v tak cenném a pracném díle.

Ve Vydavatelské poznámce informuje odpovědný redaktor svazku Pavel Mareš na osobnost a dílo Heinricha Krafta a o samotném jeho Slovníku; toto závěrečné slovo je pak uzavřeno „pravopisnou poznámkou“, v níž P. Mareš zdůvodňuje svou volbu českých pravopisných variant latinských a řeckých zejména osobních proprií. Dle mého mínění kompetentně.

Z předchozích odstavců vyplývá, že knihu považuji za užitečnou, volbu předlohy za správnou, překladatelskou práci za poctivou, a že si velmi vážím výkonu zpracovatele bibliografických pasáží.

Jana Nechutová

NECHUTOVÁ, JANA [ED.]. *Druhý život antického mýtu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 255 stran. ISBN 80–7325–042–X.

Centrum pro studium demokracie a kultury, neziskové občanské sdružení s působišťem v Brně, se již více než deset let profiluje jako velmi agilní nakladatelství, jehož zájmy se prostírají nad nejrůznějšími oblastmi lidské společnosti. Provozuje řadu úspěšných a zajímavých edičních řad – namátkou budiž jmenována Sociologická řada; Klasikové společenských věd; Politologická řada – a vydává také sborníky z vědeckých kolokvií, seminářů a konferencí. Tak se na seznam publikací SDK dostal na sklonku roku 2004 také *Druhý život antického mýtu*.

Tato kniha představuje soubor příspěvků ze stejnojmenné vědecké konference pořádané 27. – 28. března 2003. Mnohoblibě nazvanou akci zorganizovala brněnská pobočka Centra pro práci s patristickými, středověkými a renesančními texty. Zaměstnanci tohoto badatelského pracoviště se významnou měrou podílejí na překladech nejrůznějších latinských a řeckých textů a na jejich odborných analýzách. Přestože předmětem primárního zájmu nejsou v jejich případě spisy starověké, tedy prvotní literární zdroj antické mytologie, všichni se během svého bádání s antickými mýty setkávají téměř na každém kroku. Proto je na místě, že se rozhodli podělit se o své zkušenosti s proměnami antických mýtů také s ostatními vědci. Přizvali tedy do svého středu nejen medievalisty z celé České republiky, ale rovněž odborníky z oblasti společenských věd, v nichž přítomnost antické mytologie tušili. Tak na seznamu autorů příspěvků najdeme vedle odborníků na latinský středověk (z celého zástupu budiž jmenována alespoň A. Vidmanová) rovněž klasické archeology (J. Bouzka, M. Pardyovou), odborníky na antickou literaturu (M. Šedinu, J. Šubrtu), dále zástupce oboru byzantologie (R. Dostálovou), anglistiku (M. Frankovu), filozofie (F. Karfika, L. Karfíkovou), slavistiku (D. Kšicovou, I. Pospíšila), bohemistiku (J. Kudrnáče) a muzikologie (M. Štědroně). Svou vzácnou přítomností konferenci ozdobil také renomovaný klasický filolog K. Smolak, profesor vídeňské univerzity (jeho příspěvek nalezneme ve sborníku přeložen do češtiny). Uvedená jména tvoří pouze zlomek z plejády přednášejících a všechna slibují kvalitní statě ze své odborné oblasti.

Pestré spektrum přednášejících odráží do jisté míry místo, jaké zaujímá antická mytologie v evropské kultuře, tzn. je všudypřítomná a stále populární. Odborné studie o mýtech v jejich klasické podobě jsou na českém knižním trhu poměrně dobře zastoupeny. Sborník *Druhý život antického mýtu* je pak vhodně doplňuje a rozvíjí.

Editorka knihy zvolila pro uspořádání příspěvků jednoduché a současně zřejmě nejlepší kritérium: chronologické. Čtenář tak postupuje od oddílů Řecká a římská antika přes Latinský středověk, Renesanční humanismus, až se dostává Od manýrismu k novověku. Z věcného hlediska lze konstatovat, že většina článků vykazuje interdisciplinární charakter, čímž nabízí mnoho úhlů pohledu na mýtus. A právě v tom spočívá hlavní kvalita knihy, neboť každému se kromě tradičního zhodnocení mytického vyprávění dostane také nazírání mýtu z nečekané strany.

Namátkou jmenujme alespoň dva příspěvky. První, sepsaný Janem Bouzkem, pojednává o založení Olomouce (str. 191–194) v jeho legendární podobě. Ta tvrdí, že původcem moravského města byl římský vojevůdce Gaius Iulius Caesar. Jedná se sice o historickou postavu, avšak její aktivity v oblasti Olomouce jsou mytického rázu a jsou plně v souladu s touhou nalézt arché města. Toto přání stálo také u zrodu velkého počtu mýtů, čímž je elegantně vytvořena spojitost mezi tématem konference a článku. Další příspěvek (str. 206–213) z pera vědce, jenž se nezabývá primárně mýty, pojednává o dobře známých mytologických postavách Merkurovi a Amorovi. Miloš Štědroň však nehovoří o starověkých bytostech, nýbrž o aktérech prvního hudebního dramatu na Pražském hradě, slavnosti Phasma Dionysiacum, konané 5. 2. 1617. Starořímský bůh obchodu ztělesňuje v opeře císaře Matyáše a bůžek lásky je obrazem panovníkovy choti, císařovny Anny. Skladatelé tak posloužili starověcí nebešťané jako prostředek holdu vladařské rodině. Ve výčtu zajímavých článků s neobvyklými náměty by bylo možné pokračovat ještě dlouho, a proto si jistě každý najde ve sborníku své téma.

Jediná vada na kráse, která může pozornému čtenáři *Druhého životu antického mýtu* malinko pokazit dojem z jinak velmi kvalitní publikace, spočívá v prepise řeckých a latinských výrazů, obzvláště vlastních jmen. V Úvodní poznámce (str. 7) je uvedeno, že problém přepisu se ponechává na autorech jednotlivých příspěvků. Tento přístup editorky je velmi tolerantní, neboť vychází vstříc všem přístupům k české transkripci řeckých a latinských slov. Nevhodně však působí, když se v rámci jednoho příspěvku směšují různé systémy přepisu. Metod, jak přepisovat slova pocházející z latiny a řečtiny, je několik: jedna se snaží v řeckých slovech zachovávat kvantitu všech vokálů, další reflektuje kvantitu pouze v případech, že je tato v řečtině naznačena zvláštním grafémem (přitom se ještě bere ohled na to, zda slovo či jméno pochází z řečtiny klasické, či byzantské), v latinských

slovesh se naopak kvantitativně obvykle nezachovávají atd. Je zřejmé, že každý člověk si může najít svůj způsob, jakým se bude k latinským a řeckým slovům v češtině chovat. Pokud si však autor jeden z nich zvolí, měl by jej důsledně dodržovat v celém textu. Bohužel ne u všech příspěvků je toto pravidlem (srov. str. 12, kde je psáno Íapeta, avšak Titánů, dále Menoitea – pokud vím, jedná se o Menoitia; v práci tohoto druhu také zarazí skloňování Atlase místo korektního Atlanta).

Na závěr je třeba říci, že se zmíněnými nedopatřeními se čtenář setká ve sborníku *Druhý život antického mýtu* jen zřídka, a proto nakonec zůstane po přečtení knihy toliko dobrý pocit, spousta nových podnětů v oblasti mytologie a vědomí, že antický mýtus prožil a prožívá již rozhodně více než jen dva životy.

Irena Radová

ORSINI, PASQUALE. *Manoscritti in maiuscola biblica. Materiali per un aggiornamento.* In: Edizioni dell' Università degli Studi di Cassino – Collana scientifica 7. Cassino 2005. 368s. + XXX obr. příloh.

Autor recenzované monografie, náležející k nastupující generaci italských paleografů a papyrologů, se zaměřuje především na problematiku paleografie řecké, čímž navazuje na dobrou tradici svých učitelů a výrazných představitelů této disciplíny: prof. Guglielma Cavalla a prof. Edoarda Crisciho. Podtitul jeho studie reflektuje skutečnost, že jde o aktualizaci pramenné základny k poznání morfologického vývoje a teritoriálního šíření jednoho ze základních majuskulních řeckých písem používaných na tzv. paleografických psacích látkách, při jehož citaci podržím – s ohledem na absenci adekvátní české terminologie – originální italský termín *maiuscola biblica* (dále MB, v autentických řeckých textech je tento typ písma označován termínem ἐκκλησιαστικὸν γράμματα). Snad jen podotknu, že jde svým způsobem o paralelní písmový typ k římské unciále, s níž má MB (zejména pochopitelně její okcidentální varianta) řadu styčných morfologických prvků. Metodickým (i materiálovým) východiskem pak byla pro Orsiniho vlastně zakladatelská Cavallova monografie *Ricerche sulla maiuscola biblica* z r. 1967.

Orsini shromažďuje a detailně popisuje na 300 papyrusových svitků i kodexů, pergamenových kodexů (výjimečně rovněž rotulů), včetně fragmentů psaných MB, přičemž tato sumarizace mu umožňuje stanovit základní kritéria pro spolehlivou dataci všech předmětných pramenů. Ve vývoji tohoto písmového typu stanoví tři základní etapy: 1) období formování (II.-III. stol.) a vrcholu (IV. stol. – *maturità del canone*), 2) období počínajícího úpadku (konec IV.-VI. stol.) a 3) období úplného úpadku MB (VII.–X. stol.). Kvantitativně nejvíce je v pramenech zastoupeno období druhé. Postupná dekadence „čistého stylu“ MB je přirozeně doprovázena profilací jednotlivých partikulárních (lokálních) grafických okruhů – v souladu s dosavadní tradicí jich Orsini rozlišuje jedenáct (s. 200nn).

Orsiniho studii tvoří vlastně dvě vzájemně provázané vrstvy: v první přináší detailní popis řeckých textů psaných MB a nezahrnutých do Cavallovy *Ricerche*, kde nalezneme vedle důkladného kodikologického popisu dotyčeného pramene (včetně pokusů o rekonstrukce všech relevantních vnějších znaků u zlomků) rovněž sumarizaci aspektů textologických (směrodatná různočtení, jimiž se popisovaný text liší od editovaného archetypu), avšak hlavní pozornost je zaměřena na analýzu písma. Samozřejmostí jsou odkazy na dosavadní literaturu a eventuelní reprodukce. Druhá vrstva má pak charakter syntézy – její nejdůležitější součástí je tabulkový přehled všech dosud známých řeckých textů psaných MB (na s. 215–259) uvádějící vedle aktuální signatury a identifikace obsahu rovněž psací látku a typologii knižního dochování (u drobných fragmentů je ovšem rozhodování, zdali šlo o rotulus či kodex, mnohdy diskutabilní), dále dnešní rozměry (včetně těchto údajů rekonstruovaných u zlomků), rozměry textového zrcadla a jeho formální uspořádání, dataci a konečně charakter liniatury.

Z dílčích jednotlivin upozorňují na Orsiniho závažné předatování původně fajjümských (dnes berlínských) fragmentů papyrusového rotulu (PBerol. 7807) se zachovaným textem Hom. Ἰλιάς